

دوره چهارم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۲

بررسی چگونگی حمایت از آثار زیست‌محیطی گونه‌های گیاهی و جانوری در حقوق مالکیت فکری

فهیمة فخاری^۱

۱. کارشناسی ارشد، گروه حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

چکیده

سیاست‌های نوآوری، همراه با قوانین زیست‌محیطی، نقش کلیدی در رسیدگی به بسیاری از مسائل مربوط به محیط زیست جهانی را بازی می‌کنند. حقوق مالکیت معنوی، به‌عنوان ناظر موقت بر محصولات فعالیت‌های فکری، تعیین‌کننده‌ای است که اطلاعات و فناوری را کنترل می‌کند. قوانین مالکیت معنوی اساساً بر کیفیت و در دسترس بودن ایده‌های نوآورانه و محصولات تأثیر می‌گذارند. بنابراین در دستیابی به توسعه پایدار، حصول اطمینان از سلامت انسان و حفاظت از محیط زیست بسیار مهم هستند. سطح و گستره حفاظت از مالکیت معنوی بر جریان تکنولوژی بین کشورهای صنعتی و در حال توسعه تأثیر می‌گذارد. این استانداردها همچنین بر جوامع کنترل بیش از دانش سنتی خود، دسترسی آن‌ها به داروها و آموزش و همچنین سایر موضوعاتی که بنیاد توسعه پایدار هستند، تأثیر می‌گذارد. ثبت اختراعات نظیر یک دستگاه یا یک فرآیند تولید جدید در سیستم پتنت و حفاظت از آن، تا حدی معمول و به ذهن همه آشنا است، ولی بسیاری از مردم نمی‌دانند که یک گونه گیاهی را نیز می‌توان به‌عنوان پتنت به ثبت رسانیده و از مزایای انحصاری آن استفاده نمود. در این نوشتار، مروری اجمالی بر پتنت‌های گیاهی یا «Plant Patent» داشته و سعی خواهد شد تا درک بهتری از این نوع از پتنت و تفاوت‌های آن با دیگر انواع پتنت (یوتیلیتی پتنت‌ها و پتنت‌های طراحی) فراهم گردد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۵-۲۶

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید:

تلفن:

ایمیل: fakhari.f72@gmail.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۳/۰۶/۱۴۰۲

تاریخ ویرایش: ۱۸/۰۷/۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۰/۰۸/۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۰۱/۱۰/۱۴۰۲

واژگان کلیدی:

حقوق مالکیت فکری رقم، حمایت از گونه گیاهی، گونه جانوری، تنوع زیستی.

مقدمه

۱- از طریق مکانیزم ثبت اختراع؛ ۲- از طریق یک سیستم ویژه برای گونه‌های جدید گیاهی؛ ۳- از طریق ترکیبی از هر دو شیوه.

به نظر می‌رسد به‌واسطه ابهاماتی که برای ثبت یک گونه گیاهی از طریق ثبت به‌عنوان یک اختراع وجود دارد، اغلب کشورها مانند ایران تمایل دارند تا شیوه ویژه‌ای را برای ثبت گونه‌های جدید اختصاص دهند.

۱- تعریف

گونه (به انگلیسی: Species) در تقسیم‌بندی زیست‌شناختی بعد از سرده قرار دارد. گونه شامل گروهی از موجودات زنده است که می‌توانند با هم تولید مثل کنند و فرزندان آن‌ها در آینده قدرت باروری خواهند داشت. گونه خود نیز به زیرگونه، نژاد یا واریته و نوع تقسیم می‌شود. نژادهای پرورش‌یافته را رقم می‌نامند.

تعداد گونه‌های موجود اطلاع دقیقی در دست نیست، اما زیست‌شناسان این رقم را بالغ بر ۱۳ تا ۱۴ میلیون برآورد می‌کنند. در حدود ۱/۷۵ میلیون گونه توصیف و به‌طور علمی نامگذاری شده‌اند. این تعداد مثلاً شامل ۲۵۱ هزار گونه گیاهی، ۴۲ هزار گونه جانور مهره‌دار و ۷۵۰ هزار گونه حشرات است.

از گونه‌های گیاهی نادر اربعه مینیم است (به عبری: ארבעת מיני) که به فارسی چهارگونه معنی می‌شود، چهارگونه گیاه شامل ترنج یا بالنگ، شاخه‌ای از نخل، شاخه درخت مورد و شاخه درخت بید است که در تورات، کتاب لاویان باب ۲۳ از آن‌ها نام برده و به جشن سایه‌بان‌ها ربط داده است.

مدت زمان حمایت از گونه‌های جدید گیاهی برای درختان و موها ۲۵ سال و برای سایر گیاهان ۲۰ سال می‌باشد و در این مدت برای کشت‌کنندگان و محققان حقوق انحصاری تولید و باز تولید، تکثیر، فروش و بازاریابی، واردات و صادرات در نظر گرفته شده است.

در ایران قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال در سال ۱۳۸۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. متقاضی ثبت گونه جدید گیاهی باید فرم اظهارنامه مربوطه را تکمیل نماید و به مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال تحویل دهند.

مالکیت فکری از این‌رو به حمایت از گونه‌های جدید گیاهی (New Plants Variety) می‌پردازد که به تلاش و مطالعات محققان در این زمینه پاسخ مناسبی بدهد و در مقابل خطرپذیری و هزینه‌هایی که کشاورزان گونه‌های جدید گیاهی متقبل می‌شوند، جبران مناسبی ارائه کند. مالکیت فکری از طریق ایجاد حقوق انحصاری با مدت زمان محدود سعی می‌کند تا حقوق محققان بخش‌های کشاورزی را در این زمینه به رسمیت بشناسد. اتحادیه بین‌المللی حمایت از گونه‌های جدید گیاهی (UPOV) حمایت از گونه‌های جدید را مورد نظارت قرار می‌دهد.

ابداع‌کنندگان گونه‌های جدید گیاهی برای به‌دست‌آوردن چنین انحصاری باید گونه مورد ادعای خود را به ثبت برسانند. براساس کنوانسیون حمایت از گونه‌های جدید گیاهی این‌گونه باید جدید باشد، متمایز و یکسان باشد و همچنین پایدار بماند و منطبق با یک گونه ژنتیکی گیاهی باشد تا قابلیت ثبت را به دست آورند.

وصف جدید بودن که یک شرط حقوقی است از این جهت مطرح می‌شود که گونه گیاهی مورد ادعا پیش از این از نظر تجاری در معرض عرضه قرار نگرفته باشد. منطبق بودن با یک گونه ژنتیکی وصف گونه‌شناختی گیاه است. سه شرط متمایز، یکسانی و پایدار ماندن اوصاف و شروط فنی گونه جدید متقاضی ثبت است. منظور از متمایز بودن این است که گیاه مورد نظر باید مشخصاً از دیگر گیاهان شناخته‌شده دسته ژنتیکی خودش متمایز و متفاوت باشد. یکسانی گونه جدید بدین معنا است که براساس ماهیت تکثیر، در کشت‌های مختلف گیاه مورد ادعا، همه گیاهان به‌دست‌آمده کاملاً با یکدیگر یکسان باشند و یا بسیار مشابه باشند و منظور از پایداری به‌عنوان دیگر شرط فنی این است که در کشت‌های متعدد و در تکرار تکثیر و انتشار گونه کشت‌شده تغییر نکرده و ویژگی‌های اولیه خودش را از دست ندهد. بدیهی است سه شرط فوق باید توسط فرد متخصص مورد تأیید قرار بگیرد تا بتوان گونه گیاهی را به عنوان یک گونه جدید به ثبت رسانید.

کنوانسیون حمایت از گونه‌ای گیاهی جدید سه شیوه را برای ثبت گونه‌های جدید گیاهی پیشنهاد می‌کند:

گیاهی موجود تولید نماید، این گیاه را می‌تواند به‌عنوان یک پتنت گیاهی به ثبت برساند و از آن، در مقابل بهره‌برداری‌های غیرمجاز دیگران، محافظت نماید. حق مالکیت این نوع پتنت‌ها، به مدت ۲۰ سال از تاریخ ثبت، اعتبار داشته و حق تولید، ارائه، فروش و تکثیر گیاه و نیز واردات آن به خاک آمریکا، در اختیار مالک پتنت خواهد بود. لازم به ذکر است، جلبک‌ها و قارچ‌ها نیز در این قانون، جزئی از گیاهان محسوب می‌شوند، اما باکتری‌ها، مشمول آن نخواهند بود.

بنابر آمارهای مختلف، تعداد پتنت‌های گیاهی به‌ثبت‌رسیده در مقایسه با دیگر انواع پتنت و به‌ویژه یوتیلیتی پتنت‌ها، بسیار ناچیز است. برای مثال، در سال ۲۰۱۲، ۵۷۶۷۶۳ پرونده ثبت اختراع تشکیل شده است که از این تعداد، تنها ۱۱۴۹ مورد، به پتنت‌های گیاهی مربوط بوده است. همچنین «USPTO» در سال ۲۰۱۶، تنها ۸۰ پتنت گیاهی گرن‌ت‌شده داشته است و مجموع پتنت‌های گرن‌ت‌شده گیاهی این نهاد از دهه ۱۹۳۰ به این‌سو، در حدود ۶۰۰۰ پتنت است.

یک پتنت گیاهی، باید الزامات عمومی مرتبط با ثبت اختراع را احراز نماید. علاوه بر این، گیاه می‌بایست در حالت «Asexual»، یعنی تکثیر گیاه بدون استفاده از بارورسازی بذرها تولید شده باشد تا اطمینان حاصل شود که یک نسخه دقیق ژنتیکی از گیاه، تولید شده است. برای مثال، سیب‌زمینی یا دیگر گیاهانی که از غده‌های خوراکی «Edible Tuber» حاصل می‌شوند، نمی‌توانند به‌عنوان یک پتنت گیاهی به ثبت برسند. به‌عبارت‌دیگر، گیاهانی که تنها به‌دلیل شرایط رشد و باروری خاک، منحصربه‌فرد هستند، نمی‌توانند به‌عنوان یک پتنت گیاهی به ثبت برسند.

ازجمله پارامترهای مهم موردنظر در ارزیابی یک پتنت گیاهی، این است که گیاه جدید، بایستی دارای ویژگی‌های متفاوتی در مقایسه با گیاه اصلی بوده و این ویژگی‌ها را در خود حفظ نماید. علاوه بر این، تولید گیاه جدید، می‌بایست به کمک یک فرایند یکسان و ثابت، قابل‌دسترسی باشد و ویژگی‌های منحصربه‌فرد گیاه جدید در نتیجه این فرایند همواره حاصل گردد. فردی که در پرونده ثبت اختراع، به‌عنوان مخترع گونه گیاهی جدید معرفی می‌شود، می‌بایست در فرایند کشف، توسعه و شناسایی گیاه، دخیل باشد و گیاه مدنظر، می‌بایست تا قبل از ثبت درخواست، در معرض استفاده عمومی و یا فروش قرار نگرفته

سازمان حفاظت محیط زیست ایران مناطق با ارزش زیست‌محیطی ایران را در قالب مناطق چهارگانه به ۱۶ پارک ملی، ۱۳ اثر طبیعی ملی، ۳۳ پناهگاه حیات وحش و ۹۴ منطقه حفاظت‌شده تقسیم کرده است. این کشور دارای شرایط اقلیمی متنوعی است، به‌طوری‌که از ۱۳ اقلیم شناخته‌شده در جهان ۱۱ نوع آن در ایران وجود دارد. در عین حال شاخص‌های پایداری محیط زیست ایران در وضعیت نامناسبی قرار دارد و با کسب رتبه ۱۳۲ بین ۱۴۶ کشور در انتهای جدول مربوط قرار گرفته است.

شرایط اقلیمی متغیر سبب ایجاد زیست‌بوم‌های متفاوت در ایران گردیده است، این تنوع اقلیمی تنوع زیستی قابل‌توجهی را در ایران به‌وجود آورده است، نزدیک به ۸۰۰۰ گونه یا واحد تحت‌گونه‌ای گیاهی در این کشور شناسایی شده است که از این تعداد حدود ۱۸۰۰ واحد بومی هستند. این تعداد گونه گیاهی با گونه‌های گیاهی سراسر قاره اروپا برابری می‌کند. شناخته‌شده‌ترین گونه‌های گیاهی بومی ایران لاله واژگون و سوسن چلچراغ است. اثر طبیعی - ملی به پدیده‌ها یا گونه‌های گیاهی و جانوری کم‌نظیری گفته می‌شود که ارزش حفاظتی در سطح ملی و بین‌المللی دارند؛ آثار طبیعی ملی از لحاظ مقررات سازمان محیط زیست ایران، به گونه‌های گیاهی و جانوری و پدیده‌های زیست‌محیطی و اشکال و چشم‌اندازهای نادری گفته می‌شود که به لحاظ طبیعی، علمی و زیبایی‌شناختی قابل‌جایگزین نیستند و باید از آن‌ها حفاظت شود. در حال حاضر ۲۰ اثر طبیعی ملی در کشور ما وجود دارد که تحت حفاظت سازمان محیط زیست قرار دارند.

از اشکال زمین‌شناسی می‌توان به طبیعت زیبای منطقه علم‌کوه اشاره کرد که علاوه بر چشم‌انداز زیبا، دارای گونه‌های جانوری و گیاهی بسیار ارزشمندی نیز هست.

در بند «U.S.C.16135»، قانون اختراعات آمریکا از سال ۱۹۵۲، امکان ثبت گونه‌های گیاهی جدید به‌عنوان یک پتنت، برای مخترعین و نوآوران فعال در حوزه کشاورزی و پرورش گیاهان فراهم گردید. اولین «US» پتنت مرتبط با گونه‌های گیاهی، در ۱۸ اوت سال ۱۹۳۱، توسط «هنری بوسنیرگ»، برای نوعی گیاه رونده با گل‌های زردرنگ، به نام «New Dawn» به ثبت رسید. طبق این قانون، هرگاه یک مخترع، وارث وی و یا یک ثبت‌کننده درخواست، گیاهی جدید و متمایز از گونه‌های

حفاظت بدون پرداختن به احترام به ارزش‌های اخلاقی چنین اجتماعات صورت می‌گیرد.

۲-۲- راهکار

احترام به ارزش‌های کسانی که تنوع زیستی را حفظ می‌کنند، نمی‌تواند با حذف آن‌ها نشان داده شوند، اگر دانش آن‌ها در معرض عمومی و فراتر از هرگونه حمایت از IPP خود، چه در سطح فردی و چه در سطح جامعه، روش‌هایی که می‌تواند برای دانش آن‌ها پاداش از طرف دولت مواردی در نظر گرفته شود، از جمله حمایت دولت، پشتیبانی توسط سازمان‌های خوب، تقاضا توسط مصرف‌کنندگان محصولات متنوع خود را با هزینه حمل و نقل بالا در جمع‌آوری طیف متنوع از محصولات ترتیب حمل و نقل خود را و یا حرکت از مناطق به دنبال اشتغال غیرکشاورزی و در عوض آن‌ها دانش خود را در برخی از بانک‌های دانش و یا پایگاه داده (یک رویکرد بایگانی که واقعاً صحبت نمی‌کند و نمی‌تواند دانش را به‌طور کامل حفظ کند یا پاداش دهد، اما می‌تواند به ذخیره‌سازی آنچه که ممکن است کمک کند، توسعه مراقبت‌های بهداشتی و سازمانی محلی سیستم‌های مبتنی بر دانش، نوآوری‌ها و شیوه‌های آن‌ها است و ما امیدواریم که آرمان‌های جوانان این جوامع باقی بماند و با مشوق‌های محلی مواجه شویم که ممکن است نادرست باشد) و مکانیزم‌های دیگر که جوامع محلی ممکن است، از جمله جنبش‌های شورشی علیه کشورهای ناعادلانه تکامل یابد، چراکه هیچ چیز در مورد نقاط نقض می‌شود و سیستم‌های حمایت از زندگی آن‌ها ضعیف‌تر و ضعیف‌تر منابع، دانش و همبستگی فرهنگی و اجتماعی این جوامع را از بین می‌برد.

بنابراین آگاه هستیم که IP تنها در یکی از راه‌های بسیاری برای محافظت از محیط زیست کمک خواهد کرد. درست است که تقریباً تمام شرکت‌ها و مؤسسات غربی که به دانش و تنوع زیستی از جهان سوم دسترسی پیدا کرد، مزایای زیادی با ارائه دهندگان را به روش عادلانه و عادلانه به اشتراک نگذاشت.

بین IPP و محیط زیست، ما باید بینیم شیوه بحث در مورد این موضوع با یا بدون ظهور مکانیزم‌های پشتیبانی‌کننده و یا مراقبتی تکامل یافته است. خود IP انگیزه‌ها را ایجاد نمی‌کند. این تجاری‌سازی ویژگی‌های فکری است که ممکن است انگیزه ایجاد کند.

باشد. همچنین در این نهاد، نوعی طبقه‌بندی برای گونه‌های گیاهی وجود دارد که تحت عنوان «PLT Class for Plant Patent» در دسترس کاربران قرار گرفته است.

۲- اثرات زیست‌محیطی حفاظت از مالکیت معنوی (IPP)

یکی از اهداف اصلی GATT و در حال حاضر سازمان تجارت جهانی (WTO) این است که توسعه پایدار را از طریق یک محیط تجاری بین‌المللی تحت سلطه خود قرار دهد. با این حال، تا حدودی ابزارهای مختلف تجارت در حفاظت از محیط زیست کمک کرده‌اند و به‌نوبه خود به سوی توسعه پایدار رفته است. کمیته تجارت و محیط زیست (CTE) تحت WTO طی ۵ سال گذشته، در ارتباط بین TRIPS و محیط زیست، بحث‌هایی را در مورد این موضوع دنبال کرده است.

۲-۱- ابعاد رابط IP و محیط زیست

باید گفت آیا پارادوکس این است که مناطقی که امروزه از لحاظ تنوع زیستی بهتر از قبل محافظت می‌شوند، کدام آب دریا و یا زمین به‌طور کلی مناطق که بازارهای ضعیف هستند و سطح توسعه کم است؟ چرا مناطق با تنوع زیستی بالا باید فقر را افزایش دهند. حفاظت نه‌تنها از انگیزه‌های اقتصادی، بلکه سیستم‌های ارزشمندی فرهنگی و اخلاقی است که تصمیم‌گیری جوامع محلی را در این زمینه هدایت می‌کند. نقش دولت و بازار در بعضی موارد کاملاً متناقض بوده و در موارد دیگر نیز مجاز است. در برخی موارد، ایالات با حفاظت و یا بدون مشارکت و یا حمایت از جوامع محلی کمک کرده است، درحالی‌که در اکثر موارد دولت‌ها از نیروهای بازار پشتیبانی کرده‌اند تا تنوع زیستی و دیگر منابع زیست‌محیطی و سیستم‌های دانش مرتبط با آن را از بین ببرند. آن‌ها این کار را با توجه به جایگاه مناسب برای اخلاق حفاظت محلی در برنامه درسی که در مؤسسات آموزشی در سطوح مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند، از طریق سیاست‌های عمومی که منابع و دانش جوامع در این مناطق را ارزش نمی‌گذارند و با ارائه انگیزه‌های اقتصادی و اجتماعی برای مردم انجام نمی‌دهند، در این مناطق به ماندن و حفظ منابع، مهاجرت مردم از مناطق اقتصادی محروم مانند مناطق جنگلی، مناطق تپه، برخی مناطق مستعد سیل و مناطق خشکسالی نسبت به مهاجرت از سایر مناطق روستایی بسیار بالاتر است. این مسأله به صراحت روشن می‌شود که آیا

مفاهیم فناوری‌های اداره‌شده توسط موافقت‌نامه‌های محیطی چندجانبه (MEAها) به‌عنوان متمایز از فناوری‌هایی که توسط MEA پوشش داده نشده‌اند، اما در جهت مثبت یا منفی محیط زیست وجود دارد. در مورد مثبت، فناوری‌ها و محصولات محیط زیست صدا پیروی از حفاظت از مالکیت معنوی متفاوت خواهد بود، در مورد فناوری‌های خطرناک محیط زیست به‌همین ترتیب، تأثیر محیط زیست فناوری محافظت‌شده توسط IP برای حفظ تنوع زیستی و دانش مرتبط با آن زمانی متفاوت است که توافق حاصل شود و در صورت عدم وجود اینکه آیا توافق‌نامه‌های به اشتراک‌گذاشتن سود براساس قانون قرارداد در چارچوب CBD اداره می‌شود یا مورد نیاز است که در چارچوب مالکیت بین‌المللی و یا پرونده‌های ثبت اختراع منعکس شود، مسأله‌ای است که مورد بررسی قرار می‌گیرد. با استفاده از ابزارهای مختلف مالکیت معنوی مانند ثبت اختراع، علائم تجاری، حق تکثیر، علائم جغرافیایی، حفاظت از انواع گیاهان و ...، تأثیر عمده می‌تواند ثبت اختراع باشد، هرچند که ابزارهای دیگر نیز می‌توانند پیامدهای محیطی داشته باشند.

حفاظت از مالکیت معنوی اساساً تلاش می‌کند انگیزه‌های مخترعان را برای افشای اختراعات خود که به نظر می‌رسد رمان، غیرواضح، مستلزم تلاش‌های انسانی انسانی و کاربرد برنامه‌های صنعتی است، فراهم می‌کند. حق ثبت اختراع یا حفاظت از گونه‌های گیاهی برای حداکثر بیست‌سال در مورد انواع محصول و یا سایر محصولات و پنجاه‌سال در مورد انواع باغبانی اعطا می‌شود، علائم تجاری مستلزم ثبت نام است که می‌تواند به‌صورت دوره‌ای تا زمانی که مورد نیاز است، تمدید شود. در برخی موارد، حفاظت را می‌توان به‌عنوان یک علامت شناخته‌شده به دست آورد، حتی اگر ثبت نام انجام نشده است. کپی‌رایت بر روی کار منتشر شده یا منتشر نشده بدون نیاز به ثبت نام اعطا می‌شود. نشانه‌های جغرافیایی زمانی اعمال می‌شود که یک محصول خاصیت‌های منحصر به فرد خود را به دست می‌آورند زیرا تولید یا پردازش در یک منطقه خاص انجام می‌شود که شامل روش‌های سنتی یا دیگر است.

یکی از نکاتی که مخترعین و نوآوران فعال در زمینه تولید و عرضه گیاهان می‌بایست به آن توجه داشته باشند، راهکارهای متنوع حفاظت از گونه‌های گیاهی جدید و ابداعات و اختراعات مرتبط با آنها است. برای مثال، در سیستم پتنت آمریکا، سه

تجاری‌سازی کالاها و خدمات به‌خصوص کسانی که تأثیر منفی بر محیط زیست دارند، بستگی به سیاست‌های عمومی، محیط نظارتی، انتخاب مصرف‌کنندگان، تمایل و ظرفیت پرداخت حق بیمه برای فناوری‌های سبز، محصولات و خدمات دارد. نقش دولت در ایجاد انگیزه برای چنین GTPS در اغلب جوامع نسبتاً ضعیف شده است. آیا بازارها چنین انگیزه‌هایی را ارائه می‌دهند و آیا برخی از مصرف‌کنندگان که ممکن است GTPS را ارزش‌گذاری کنند، فرصتی را برای انتخاب از GTPS انتخاب کرده‌اند. چگونه می‌توان دولت، بازارهای و جامعه مدنی به‌دست‌آوردن ظهور و محبوبیت GTPS امکان‌پذیر است، نگرانی فوری در حال حاضر بدتر شدن سلامت محیط زیست در جهان است. در این زمینه، باید نقش حقوق مالکیت معنوی، یک ابزار بسیار مهم سیاست عمومی، ایجاد انگیزه برای نوآوری و توسعه تکنولوژیکی توسط بخش‌های دولتی و خصوصی، مورد مطالعه قرار گیرد. ما همچنین باید درک کنیم که قوانین حفاظت از حقوق مالکیت معنوی صرفاً حق ایجاد یک مخترع را برای حذف دیگران از تجارتی از یک اختراع ثبت‌شده برای یک دوره معین می‌دهند. این‌ها مخترع را مجاز به عملی کردن یا اجرای اختراع نمی‌کنند. عملیات‌سازی بستگی به سیاست‌های نظارتی هر کشور در مورد بازاریابی تولید و توزیع کالا و خدمات پس از پیروی از قوانین ضروری و مقررات ایمنی محیط زیست، ایمنی مواد غذایی و ایمنی سلامت است. ممکن است اختراعی که امروزه امن نیست، ممکن است بینشی برای انجام کاری در آینده ارائه دهد که توسط جامعه ایمن و مطلوب باشد. تا زمانی که یک اختراع در فرایند تحقیق خود (یا در سطح مصرف یا توزیع) هیچ‌گونه خطر زیست‌محیطی ایجاد نکند یا معضل اخلاقی یا اخلاقی را افزایش دهد، با تحریک روند تحقیق، کمی به‌دست می‌آید. با این وجود، آیا اجازه استفاده از چنین تحقیقاتی، هر کشوری حق دارد سیاست‌ها و مکانیسم‌های سازمانی را که به بهترین وجه از محیط زیست و جامعه مربوط به کشور مربوطه است، طراحی کند.

این مسأله اساساً به‌وجود می‌آید که بسیاری از کشورهای در حال توسعه توانایی و زیرساخت‌های سازمانی ندارند تا ارزیابی نمایند که آیا یک فناوری ثبت شده یا دارای تأثیر منفی بر محیط زیست باشد یا خیر. در چنین مواردی پروتکل بیولوژیکی برای برخی از مسائل مربوط به ریسک مرتبط با ارگان‌های زنده اصلاح شده (LMO) مراقبت خواهد کرد. ما باید در شناسایی

است که پتنت مرتبط با آن گیاه، از تولید غیرمجاز آن از سوی دیگر افراد، جلوگیری به عمل می‌آورد.

۳- حمایت از آثار زیست‌محیطی گونه‌های گیاهی در قوانین ملی

۳-۱- حقوق مالکیت معنوی گونه‌های گیاهی در ایران

در زمینه ثبت و حقوق مالکیت معنوی گونه‌های گیاهی می‌توان به قانون ثبت علائم و اختراعات ایران و قانون ثبت و گواهی بذر و نهال اشاره نمود که در دو مبحث جداگانه به بررسی هر کدام می‌پردازیم.

۳-۱-۱- قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم

تجاری

براساس اصل ۸۵ قانون اساسی قانون ثبت اختراعات طرح‌های صنعتی و علائم تجاری در سال ۱۳۸۶ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد. ماده ۲ این قانون با شباهت زیاد به موافقت‌نامه تریپس بیان داشته است که «اختراعی قابل ثبت است که حاوی ابتکار جدید و دارای کاربرد صنعتی باشد» این‌گونه برداشت می‌شود که اختراع مورد بحث باید قابلیت استفاده در صنعت را داشته باشد، اما بخش «ب» بند سوم موافقت‌نامه تریپس در زمینه حمایت از گونه‌های گیاهی و نظر به اینکه ماده دوم قانون ثبت اختراعات طرح‌های صنعتی و علائم تجاری، حمایت از اختراعات کشاورزی را هم شامل می‌شود، می‌تواند گونه‌های گیاهی را به‌عنوان یکی از اختراعات کشاورزی توسط این قانون مورد حمایت قرار دهد، اما در بند «د» ماده چهارم قانون منابع ژنتیک و اجزای ژنتیکی تشکیل‌دهنده آن‌ها همچنین فرآیندهای بیولوژیک تولید آن‌ها یکی از مواردی است که از حیطه حمایت خارج شده است.

۳-۱-۲- قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال

قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال در سال ۱۳۸۲ به تصویب رسید. یکی از اهداف این قانون اخذ گواهی برای تمامی بذرهای تجاری عرضه‌شده در بازار است. این در حالی است که در این قانون گواهی خاصی برای ارقام بومی و رایج تعیین نشده است.

براساس این قانون هر نوع بذری قابل ثبت شدن است، اما تنها بذرهای اصلاح‌شده می‌توانند تحت حمایت حقوق مالکیت معنوی قرار بگیرند. در ماده ۵ این قانون مقرر شده است که: «ثبت ارقام اصلاح‌شده گیاهی باعث مالکیت معنوی و به منزله تعلق

راهکار عمده، برای محافظت از گیاهان وجود دارد که به‌ترتیب عبارتند از: ۱- گواهی حفاظت از تنوع گیاهی «Plant Variety Protection-PVP»؛ ۲- یوتیلیتی پتنت‌ها؛ ۳- پتنت‌های گیاهی. در گواهی‌های مرتبط با حفاظت از تنوع گیاهی، گونه‌های تکثیرشده «Sexual»، مورد حفاظت قرار می‌گیرند. این نوع از حفاظت، دارای هیچ‌گونه ادعایی نبوده و حقوق انحصاری، شامل فروش، بازتولید و واردات را در اختیار دارنده قرار می‌دهد که البته برخی موارد استثنا، در مورد انجام فعالیت‌های تحقیقاتی و ذخیره‌سازی بذر برای استفاده در زمین‌های کشاورزی نیز وجود دارد. مدت حفاظت، برابر با ۱۸ سال است که در مورد درختان، به ۲۵ سال نیز افزایش می‌یابد. از منظر هزینه‌ای نیز، بین ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ دلار، برای ثبت مورد نیاز بوده و بسیار ارزان‌تر از یک یوتیلیتی پتنت محسوب می‌شود.

گیاهان را از طریق ثبت یک یوتیلیتی پتنت نیز می‌توان مورد حفاظت قرار داد که بیشتر به روش‌های «Sexual»، مانند جوانه‌زدن یا قلمه‌زدن محدود می‌شود. در این حالت، پرونده پتنت، فقط یک ادعا بوده و مدت‌زمان اعتبار پتنت نیز برابر با ۲۰ سال است. به‌طور خلاصه، می‌توان گفت که روش‌های «PVP» و یوتیلیتی پتنت، به حفاظت از گیاهان جدید حاصل از روش‌های تکثیر «Sexual»، اختصاص داشته و در مقابل، پتنت‌های گیاهی، برای گونه‌های «Asexual» مورد استفاده قرار می‌گیرند. با وجود همپوشانی‌های قابل توجه بین روش‌های سه‌گانه یادشده، یوتیلیتی پتنت‌ها بیشتر برای محصولات بذر هیبریداسیون و مهندسی (به‌عنوان یک کالای ارزشمند) رایج بوده و در مقابل، پتنت‌های گیاهی، با توجه به هزینه‌های به نسبت کمتر، برای چمن‌های زینتی و گونه‌های تنوع گیاهی، مورد استفاده قرار می‌گیرند.

به تفاوت‌های بین یک پتنت گیاهی و یک نام تجاری، به‌عنوان دو گزینه حفاظت از دارایی‌های فکری اشاره نمود. تفاوت‌های بسیار زیادی بین یک گونه گیاهی پتنت شده و یک نام تجاری که به آن گیاه نسبت داده شده است، وجود دارد، اما عمده‌ترین آن‌ها، به کارکرد کاملاً متفاوتشان باز می‌گردد. نشان تجاری همان‌گونه که از نامش مشخص است، از برند و علامت تجاری مرتبط با گیاه محافظت می‌نماید و نه از خود گیاه. این در حالی

- مقررات کنوانسیون حمایت از ارقام گیاهی.

- مقررات اداره مشترک اتحادیه اروپا مربوط به حمایت از انواع گیاهان.

- بخشنامه بازاریابی بذر.

- قوانین ملی حمایت از گونه‌های گیاهی.

دولت‌های اروپایی کنوانسیون حمایت از ارقام گیاهی را به‌عنوان نظام ویژه حمایت حقوقی از مالکیت معنوی گونه‌های گیاهی مطابق با ماده بیست‌وهفتم موافقت‌نامه تریپس برگزیده‌اند، با این حال از میان اعضای اتحادیه اروپا، لوکزامبورگ، یونان مالت و قبرس عضو کنوانسیون حمایت از ارقام گیاهی نیستند، دولت‌های اسپانیا و بلژیک نسبت به سند ۱۹۷۲ کنوانسیون متعهدند دولت‌های فرانسه ایتالیا و ایرلند پرتغال و اسلواکی به سند ۱۹۷۸ کنوانسیون حمایت از ارقام گیاهی و مابقی دولت‌ها، از جمله آلمان هلند و بریتانیا طرف سند ۱۹۹۱ این کنوانسیون به حساب می‌آیند (مردانی و رزم‌خواه، ۱۳۸۲).

همچنین در زمینه گونه‌های گیاهی می‌توان به دو سند مهم اشاره کرد که شامل کنوانسیون ۱۹۶۱ راجع به حفاظت از گونه‌های جدید گیاهی و کنوانسیون ۲۰۰۱ رم درخصوص منابع ژنتیکی گیاهی و جانوری می‌شود، کنوانسیون حفاظت از گونه‌های جدید گیاهی بیشتر مدنظر تریپس است و در زمینه گونه‌های گیاهی جدید و حقوق معنوی جدید، از جمله حق پرورش‌دهندگان گیاهان و حق انحصاری کشاورزان بر بذر را شناسایی می‌کند. حق پرورش‌دهنده گیاه برای شخصی که گیاهان جدید را پرورش می‌دهد، ایجاد می‌شود، این حق هم شامل بازار فروش و هم تکثیر گیاه بوده و با قید حفاظت از محیط زیست روبه‌روست. این قید ناظر بر استثنای گونه‌های حفاظت‌شده از حق پیش گفته می‌شود. به‌عبارت‌دیگر حق پرورنده گیاه شامل حمایت از گونه‌های حفاظت‌شده نخواهد بود.

حق انحصاری کشاورزان را نیز این‌گونه باید گفت که به موجب این حق کشاورزان می‌توانند بذر خریداری‌شده را برای سال‌های بعد نیز استفاده کنند و نیازی به تمدید قرارداد یا پرداخت مبلغ اضافی به پرورنده نیست (مشهدی و محتشمی، ۱۳۹۴).

انحصاری بهره‌برداری انحصاری از آن رقم به مدت حداکثر هجده سال به اصلاح‌کننده می‌باشد. هرگونه استفاده تجاری از ارقام ثبت‌شده منوط به کسب مجوز کتبی از اصلاح‌کننده است.»

به نظر می‌رسد بذرهای خود مصرفی در ماده ۷ قانون ثبت و گواهی بذر با مشکلاتی مواجه شده‌اند، چراکه در ادامه عنوان شده: «مواردی که به‌دنبال می‌آیند تخلف محسوب شده و با متخلفان مطابق قوانین و مقررات رفتار خواهد شد.»

۲-۳- حقوق مالکیت معنوی گونه‌های گیاهی در قوانین سایر کشورها

۳-۲-۱- نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا در زمینه حمایت از آثار زیست‌محیطی گونه‌های گیاهی

دولت ایالت متحده از یک نظام حقوقی ویژه در زمینه مالکیت معنوی گونه‌های گیاهی برخوردار است. قانون اختراع گیاهی ایالت متحده با هدف منفعت صنعت باغبانی کشور و تشویق به نژادگری گیاهی و افزایش تنوع ژنتیکی گیاهی در ۱۹۳۰ تصویب شد. در چارچوب این نظام حقوقی تکثیر گونه‌های گیاهی از روش‌های جنسی که به تولید گونه‌های یکنواخت و پایدار منجر شود نیز مورد حمایت قرار می‌گیرد. همچنین تلاش‌های گسترده‌ای در ایالت متحده برای اصلاح قانون اختراع گیاهی و تحت پوشش حمایت قانونی قراردادان تکثیرهای جنسی در دهه ۶۰ انجام گرفت.

درخواست ثبت اختراع گیاهی در ایالت متحده مشتمل بر ارائه اطلاعات کامل و شرح گیاه‌شناسی مکفی از گونه گیاهی مورد تقاضا می‌باشد، به‌گونه‌ای که بیانگر وجه مشخصه‌های بارز گونه مورد بحث از سایر گونه‌های گیاهی مشابه و مرتبط باشد.

در دهه ۱۹۶۰ دولت‌های اروپایی اقدام به تأسیس نظام حقوقی حقوق به نژادگر نمودند که هدف از وضع این قانون تشویق توسعه تولید گونه‌های جدید گیاهی از طریق روش‌های جنسی به‌وسیله حمایت از حقوق مالکان و تولیدکنندگان با اعطای حق تجارت انحصاری در ایالت متحده بود.

۳-۳- نظام حقوقی مالکیت معنوی گونه‌های گیاهی در اتحادیه اروپا

این نظام‌ها متشکل از سیستم‌های حمایتی زیر می‌باشد:

- نظام حمایت جمعی از گونه‌های گیاهی اتحادیه اروپایی.

۴- شرایط حمایت از رقم

رقم در صورتی حمایت می‌شود که ثبت گردد و ثبت آن نیز بسته به شرایط ماهوی و شکلی خواهد بود. برای شرایط ماهوی باید به جدیدبودن، متمایزبودن و پایداری رقم اشاره کرد.

۴-۱- جدیدبودن

به موجب بند «الف» ماده ۳ رقمی جدید است که با ارقام ثبت یا شناخته شده پیشین از نظر خصوصیات ژنتیکی تمایز داشته باشد. کنوانسیون در بند ۱ ماده ۶ رقمی را جدید معرفی می‌کند مواد گیاهی آن رقم قبل از تاریخ ثبت تقاضانامه بیش از مهلت‌های مشخص شده در قانون به منظور بهره‌برداری تجاری با موافقت به نژادگر یا قائم مقام او و یا از سوی آن‌ها فروخته نشده و یا برای فروش به دیگران عرضه نشده باشد که این مهلت‌ها برای انواع گیاهان متفاوت در نظر گرفته شده است. معیار جدیدبودن در خصوص ارقام گیاهی با معیار پذیرفته شده در نظام حق اختراع متفاوت است. مطابق با نظام اخیر اختراعی جدید شمرده می‌شود که در قلمروی دانش فنی کنونی وجود نداشته باشد، اما در بحث ارقام گیاهی در یک نظام خاص حمایتی این شرط یک مفهوم غیرفنی دارد.

۴-۲- تمایز

بند ۲ ماده ۲ آیین‌نامه رقمی را متمایز از ارقام دیگر می‌داند که در تاریخ اظهارنامه ثبت در یک یا چند صفت مشخص فیزیولوژیکی، مورفولوژیکی و دیگر صفات کمی و کیفی قابل تشخیص از ارقام شناخته شده موجود متمایز باشد.

۴-۳- یکنواختی

اعضای یک گروه از یک رقم گیاهی باید واجد یکنواختی باشد، یعنی ویژگی‌ها یا صفات متمایزکننده رقم ادعا شده متقاضی باید در زمان تکثیر در دیگر اعضای گروه یکنواخت باشد، کنوانسیون در ماده ۸ به عنوان یکی از شروط حمایت رقمی را یکنواخت فرض می‌نماید که بسته به تنوعی که از ویژگی‌های خاص تکثیری آن اعم از رویشی انتظار می‌رود به قدر کافی در مشخصه‌های مربوط یکنواخت باشد.

۴-۴- پایداری

مفهوم پایداری رقم آن است که ویژگی‌های اصلی و متمایزکننده پس از چرخه تکثیر یا تولید مجدد و اگر تکثیر رقم چرخه خاصی داشته باشد، در پایان آن چرخه در طول چند نسل بدون

تغییر ثابت بماند، قانون ثبت ارقام گیاهی ایران در بند «ج» ماده ۳ تصریح می‌کند که خصوصیات رقم باید در سال‌های تولید و تکثیر ثابت بماند. در شرایط شکلی به طور کلی اعطای حمایت نیازمند رعایت برخی شرایط شکلی است، از جمله اینکه حتماً برای رقم نامی پیشنهاد و تعیین شود. تقاضای ثبت مطابق تشریفات مقرر در قوانین کشورها اعطا گردد و همچنین هزینه ثبت و هزینه تداوم حمایت پرداخت شود.

۵- نظام‌های حقوق مالکیت فکری

این نظام‌ها به چند طریق بر کشاورزی پایدار تأثیر می‌گذارند. یک‌سری از این تأثیرات از انگیزه‌های اقتصادی ناشی می‌شود. مشخص است که افزایش سرمایه‌گذاری به شکل‌گیری و ایجاد ساختارهای صنعتی کمک می‌کند، اما سرمایه‌گذاری نمی‌تواند بدون حمایت از حقوق مالکیت فکری جذب شود. تجارت بذر و گونه‌های کشاورزی نیز به جهت بازار گسترده و پر رونق از یک طرف و اهمیت ویژه‌ای که در زمینه تهیه مواد غذایی دارد از طرف دیگر، بستر مناسبی برای سرمایه‌گذاری است. بنابراین سرمایه‌گذاری در زمینه تولید و به‌نژادگری گیاهان کشاورزی بسیار سودآور است. شرکت‌های سرمایه‌گذار نیز از این امر استقبال می‌نمایند. این واقعیت، خود به تمرکز و اجرای حقوق مالکیت فکری در صنعت تولید بذر منجر می‌شود. خطری که این تمرکز دارد، قیمت بالاتر برای محصولات ابتکاری جدید از قبیل انواع بذر در بازار است (United Nations Environment Programme, 2005).

سیستم‌های فعلی سیستم‌های حفاظتی است که برای ایجاد یک پروسه تاریخی پیچیده در سرعت‌های مختلف در سراسر جهان اتفاق افتاده است. به طور کلی، دو نوع اصلی از حفاظت از IP برای انواع گیاهان وجود دارد: ۱- ثبت اختراعات؛ ۲- حقوق گیاهان دارویی. هر دو آن‌ها یک کنترل منحصربه‌فردی محدود بر مواد تکثیر و مواد برداشت شده یک نوع گیاه جدید ایجاد می‌کنند. با این حال، PBR نوعی از حفاظت IP است که مخصوصاً برای حفاظت از انواع گیاهان طراحی شده است و به همین ترتیب، به صراحت برخی ویژگی‌های خاص خود را در نظر می‌گیرد. به طور خاص، ارقام گیاهی با هزینه نسبتاً بالایی از رشد، اما کم‌هزینه تولید مثل مشخص می‌شود. نوآوری در انواع گیاهان تجمعی است و دسترسی به مواد «حفاظت شده» برای دستیابی به پیشرفت‌های بیشتری لازم است. علاوه بر

زمینه حفاظت از محیط زیست و حمایت از حقوق حیوانات منعقد شده است. فقط انسان‌ها از حقوق مختلف برخوردار نیستند، بلکه تمام آنچه روی زمین وجود دارد، مانند کوه‌ها، دریاها، حیوانات و گیاهان نیز دارای حقوق می‌باشند. در این میان از یک طرف تخریب و انهدام جنگل‌ها و مراتع عرصه را بر ادامه حیات گونه‌های جانوری تنگ نموده و از طرف دیگر، شکارهای بی‌رویه و توسعه زندگی صنعتی و شهری، گونه‌های نادر جانوری را در معرض نابودی قرار داده است. در جهان غرب برای نخستین بار پس از رنسانس همگام با صنعتی‌شدن جهان، در سال ۱۸۲۲ قانونی برای حمایت از حیوانات در پارلمان انگلستان به تصویب رسید که در سال ۱۹۱۱ تکمیل شد. این قانون مشتمل بر چند بند پیرامون بارکشی و ایجاد درگیری میان حیوانات، کشتن آن‌ها با مواد سمی، بریدن دم اسب، شکار گوزن در شب، مبارزه با بیماری حیوانات و بیهوشی قبل از ذبح می‌باشد. لازم به ذکر است بعدها مشابه چنین قوانینی در کشورهای همچون آلمان، آمریکا، اسپانیا، بلژیک و دانمارک تدوین و تصویب شد.

۶-۱- حمایت از حیوانات در قوانین ایران

اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حفاظت از محیط زیست را یک وظیفه همگانی می‌داند. به موجب این اصل فعالیت‌های اقتصادی و غیر آنکه با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است. اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بازنگری حمایت از حیوانات در آموزه‌های دینی حفظ و حمایت از حقوق حیوانات از قدیم‌الایام همواره مورد توجه بوده است. صراحت آیات متعدد قرآن، حیوانات در برابر خداوند به خضوع برخاسته‌اند و بر آستان او سجده می‌کنند. در نظام حقوقی اسلام، از یک سو بهره‌برداری و استفاده بهینه از حیوانات مورد شناسایی قرار گرفته و از سوی دیگر به رعایت حقوق حیوانات و دفاع از گونه‌های مختلف آنان سفارش شده است، به نحوی که آزار و اذیت و کشتن حیوانات عملی مذموم و مرتکبین مستوجب عذاب الهی‌اند. به موجب ماده ۱ قانون شکار ۱۳۳۵، قانون شکار ایران به‌عنوان یک سازمان مستقل در جهت حفظ نسل و حوش و اجرای مقررات شکار تأسیس شد که سنگ بنای اولیه نهادینه‌شدن موضوع حفاظت از محیط زیست به‌شمار می‌رود. در سال ۱۳۴۶ با تصویب قانون شکار و صید، قانون شکار ایران جای خود را به سازمان شکاربانی و نظارت بر صید با وظایفی گسترده‌تر داد.

این، برخی از گونه‌های گیاهی به‌عنوان «تکثیر خود» شناخته می‌شوند، به این معنی که دسترسی به مواد گیاهی به اندازه کافی قابل پیش‌بینی نیست. درنهایت در موارد خاص، مشخص نیست که گونه‌های گیاهی واقعاً می‌توانند به‌عنوان اختراعات در نظر گرفته شوند. برای یک ماده مناسب برای یک PBR، نوع گیاه باید جدید و مشخص باشد (به‌عنوان مثال، نوع گیاه مورد پرسش باید متفاوت از کسانی است که وجود آن در معرض دانش عمومی در زمان درخواست است)، به اندازه کافی یکنواخت و پایدار (به‌عنوان مثال، ویژگی‌های گیاهی باید به‌صورت ژنتیکی ثابت و باقی می‌ماند، بدون ایجاد تغییرات ژنتیکی PBRها به‌طور معمول برخی از استثنائات و محدودیت‌ها را برای حقوق دارندگان که برای اختراعات مورد توجه قرار نمی‌گیرند، تجویز می‌کند: استثنای پرورش‌دهندگان که می‌توانند به گونه‌های حفاظت‌شده نگهداری شوند، انواع جدید و استثنای کشاورزان که به کشاورزان (خریداران) اجازه می‌دهد تا بذر خود را از گیاهی که آن‌ها برای استفاده از آن‌ها در مزارع خود خریداری کرده‌اند، تولید کنند. برای مدت زمان طولانی، در اکثر کشورها، گیاهان جدید گیاهی به‌عنوان موضوع قابل ثبت نباشند. پروتکل ثبت اختراع گیاهان دارویی ایالات متحده در سال ۱۹۳۰، معرفی پتنتیشن گیاهان تولید مثل به‌طور مستمر، اغلب به‌عنوان تبدیل تاریخی مهم در نظر گرفته می‌شود، در مورد اختراعات باید شرایط زیر را داشته باشد: نوآوری، عدم آگاهی (شامل یک گام قابل تحقیر قابل توجه) و سودمندی یا حساسیت کاربرد صنعتی.

۶-۲- حمایت از گونه‌های جانوری

جانوران از مهم‌ترین زیست‌بوم‌هایی هستند که حقوق آن‌ها بیش از هر موجود دیگری توجه مدافعان زیست‌محیطی را به خود جلب کرده است. تدارک آب و خوراک مناسب، شرایط زیستی و روانی صحیح و لزوم دسترسی به بهداشت و درمان، از جمله مهم‌ترین حقوق حیوانات به‌شمار می‌رود. در حقوق داخلی از یک سو قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حفاظت از محیط زیست را یک وظیفه همگانی می‌داند و از سوی دیگر نه‌تنها باب ششم قانون مدنی مصوب ۱۳۰۴، به شکار اختصاص یافته، بلکه مقررات حقوق کیفری نیز حفاظت از گونه‌های جانوری را در مواد ۶۷۹ و ۶۸۰ قانون مجازات اسلامی به‌طور خاص مورد توجه قرار داده است. آن‌سوتر در عرصه حقوق بین‌الملل از حدود نیم قرن قبل، اسناد بین‌المللی متعددی در

۶-۲- بقای نسل انسان و سلامتی او

در گروه بهره‌مندی از محیط زیست پاک و سالم و برخوردار از گونه‌های متنوع جانداران است و از آنجا که گونه‌های جانوری مرز نمی‌شناسد و مربوط به تمام بشریت است. اسناد بین‌المللی می‌توانند به‌عنوان وسیله‌ای در راستای حمایت و ارتقای حقوق حیوانات به‌حساب آیند. حمایت مالکیت فکری از جانوران در قوانین ایران اشاره‌ای نشده، ولی روش‌های سنتی برای حفظ گونه‌های جانوری قابل حمایت قانون ملی و بین‌المللی کشورهاست.

نتیجه‌گیری

حقوق مالکیت در بسیاری از کشورهای در حال توسعه بر روی گونه‌های گیاهی کاربردی دارد، به‌طور خاص، توافقنامه TRIPS خواستار حفاظت بیشتر در حوزه‌هایی است که در بسیاری از کشورها قبلاً توسط آیین‌نامه‌های رسمی مانند منابع ژنتیکی (از جمله انواع گیاهان) تحت پوشش قرار نگرفته است. تا به امروز، اغلب تحقیقات در مورد تأثیر TRIPS و تأثیر رژیم‌های IPR در اقتصاد جهانی به‌طور معمول بر پتنت‌ها و تأثیر آن‌ها بر عملکرد بخش تولید تمرکز دارند، درضمن، سایر انواع حفاظت از IP که مخصوصاً برای کشاورزی اهمیت دارند، مانند حقوق گیاهان (PBRs)، نسبتاً نادیده گرفته شده است. این نگرش نسبت به IEEE از سوی مؤسسات نوآورانه، به‌دلیل کمبود اهمیت و محدودیت‌های رژیم‌های مختلف حقوق مالکیت فکری در این حوزه، بسیار ناراحت‌کننده است. ارزیابی مناسب این موضوع نیازمند بررسی‌های متنوعی از سیاست‌های حقوقی است که از مناسب‌بودن ثبت اختراعات در مقابل انواع سوئیس عمومی مالکیت معنوی (IP) به‌عنوان مناسب‌ترین سیستم تشویقی برای تحرک نوآوری‌ها، بررسی‌های جامع و اخلاقی در مورد توجه به موجودات زنده به‌عنوان اختراعات استفاده می‌کند (Campi & Nuvolari, 2011). علاوه بر این، تحولات اخیر در زیست‌شناسی مولکولی در زمینه کشاورزی به افزایش پیچیدگی این چشم‌انداز کمک کرده است. گونه‌های اصلاح‌شده ژنتیکی ممکن است در حال حاضر از نظر ترکیبات بیولوژیک (نوع خاص گیاه و ژن مرتبط با آن) محافظت شوند که می‌تواند توسط انواع مختلف IPR و Canevenbeowned متفرقه‌ها محافظت شود. در همین حال، پرورش گیاهی به یک فعالیت اقتصادی تبدیل شده است که در هسته اصلی منافع شرکت‌های بزرگ چندملیتی است که در تولید ژنتیکی دانه‌های

اصلاح‌شده این تحولات ناگزیر منجر به درگیری، اختلاف و اقدامات لابی در اطراف حفاظت IP برای دانه‌ها شده است. باید با ارائه یک شاخص جدید که مشخص‌کننده مؤثر بودن قدرت نسبی حفاظت IP در انواع گیاهان در سطح کشور است، به این خط تحقیق کمک کند. پس از سهم گنجانده گینار و پارک (۱۹۹۷)، شاخص‌های مشابه برای ارزیابی قدرت حفاظت از ثبت اختراعات و به‌طور کلی سیستم کلی IPR در سطح کشور می‌شود. این شاخص‌ها به‌دلیل عدم دسترسی به اینترنت بین رژیم‌های IPR و شاخص‌های نوآوری و عملکرد اقتصادی مانند سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، بهره‌وری و تولید ناخالص داخلی، بی‌اعتبار شده است. از آنجا که اثرات آیین‌نامه‌های حقوقی به شدت بخش خاص است، یک شاخص جدید به صراحت در حفاظت از IP در کشاورزی تمرکز می‌تواند یک ابزار مفید برای محققانی باشد که علاقمند به ارزیابی اثرات IPRها بر نوآوری، رشد، انتقال تکنولوژی، تجارت و بهره‌وری در این بخش هستند. این شاخص با استفاده از یک مطالعه دقیق از تکامل قانون در هر کشوری، رویکردها از ابتدا کاملاً مقایسه شود، ویژگی‌های کلیدی را مشخص شود که تفاوت سیستم‌های IPR را برای انواع گیاهان در سطح کشور مشخص می‌کنند و یک رویکرد ساده برای تبدیل این ویژگی‌ها در شاخص‌های کمی ایجاد شود. پس از آن، ما این شاخص‌ها را در یک شاخص کامپوزیت جمع‌شده و با استفاده از روش‌های مختلف قدرت و اعتبار شاخص بررسی شود.

ملاحظات اخلاقی: ملاحظات اخلاقی مربوط به نگارش متن و نیز ارجاع به منابع رعایت گردید.

تقدیر و تشکر: از تمام کسانی که بنده را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، کمال تشکر را دارم.

سهم نویسندگان: نگارش این مقاله براساس اصول نگارش مقالات حقوقی در تمامی مراحل تهیه پلان، جمع‌آوری منابع و نگارش توسط نویسنده صورت گرفته است.

تضاد منافع: این پژوهش فاقد هرگونه تضاد منافع است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- مردانی، نادر و رزم‌خواه، علی (۱۳۸۲). بررسی ابعاد حقوقی گونه‌های گیاهی. تهران: انتشارات میزان.

- مشهدی علی و محتشمی، میترا (۱۳۹۴). «تأملی بر نسبت میان حقوق مالکیت فکری و حقوق محیط زیست». فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، ۴۵(۳): ۴۸۷-۵۰۴.

ب. منابع انگلیسی

- Campi, M & Nuvolari, A (2011). "Intellectual Property Protection in Plant Varieties: A Worldwide Index (1961-2011)". *Research Policy* 44(4): 951-964.

- United Nations Environment Programme (International Institute for Sustainable Development) (2005). *Environment and Trade A Handbook*. 2nd ed., Canada: Published by the International Institute for Sustainable Development.

Volume 4, Issue 4, 2023

Investigating How to Protect the Environmental Effects of Plant and Animal Species in Intellectual Property Rights

Fahime Fakhari¹

1. M.A, Department of Law, University of Qom, Qom, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 15-26

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0000-0000-0000

TELL: 000000000000

Email: fakhari.f72@gmail.com

Article history:

Received: 04 Sep 2023

Revised: 10 Oct 2023

Accepted: 11 Nov 2023

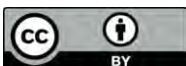
Published online: 22 Dec 2023

Keywords:

Variety Intellectual Property Rights, Protection of Plant Species, Animal Species, Biodiversity.

ABSTRACT

Innovation policies, along with environmental legislation, play a key role in addressing many global environmental issues. Intellectual property rights, as a temporary supervisor over the products of intellectual activities, are the determinants that control information and technology. Intellectual property laws fundamentally affect the quality and availability of innovative ideas and products and are therefore very important in achieving sustainable development, ensuring human health and protecting the environment. The level and scope of intellectual property protection affects the flow of technology between industrialized and developing countries. These standards also affect control communities over their traditional knowledge, their access to medicines and education, as well as other issues that are the foundation of sustainable development. Registering patents such as a device or a new production process in the patent system and its protection is common and familiar to everyone, but many people do not know that a plant species can also be registered as a patent and one of its exclusive benefits used. In this article, there is a brief overview of plant patents or "Plant Patent" and an attempt will be made to provide a better understanding of this type of patent and its differences with other types of patents (utility patents and design patents).

This is an open access article under the CC BY license.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article: Fakhari, F (2023). "Investigating How to Protect the Environmental Effects of Plant and Animal Species in Intellectual Property Rights". *Journal of Contemporary Legal Thought*, 4(4): 15-26.